

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״ן

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״ן מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

חת"ם

שו"ת האו"ח סימן קמ קמא

סופר

רנג

אה"נ אי איתא כאן מ' סאה ורובו כשר ומיעוטו שאובים נמשך אחר הרוב, אבל חסר קורטוב אינו טובל, כנלענ"ד:

ולסיים בברכה בכרכתן של ישראל, חטה ככליות ועדשים כדיני זהב [תענית כ"ג ע"א] ואשכלות כעגלים [כתובות קי"ב ע"א] וכל פרייה משונה א"כ ע"כ הם צריכים לשער בזית דעלמא ולא בשל ארץ ישראל המבורכת, ואיך אמר ארץ שכל שיעוריה כזיתים [סוכה ו' ע"א] הלא אין השיעורים בזית של אותו הארץ. ה' יברכנו וירחיב גבולינו ושמחת עולם על ראשנו בב"א:

משה"ק סופר מפד"מ

תשובה קמא

שיל"ת, פ"ב יום ג' כ"ד סיון תקפ"ל. שלום וכ"ט למר ולתורתו ה"ה יודד נפש כל חי הרב המאה"ג המופלג ומפורסם בערוגת הבשם כבוד מו"ה בצלאל ר"ב נ"י בעה"מ ס' הורה גבר:

השתא הכא ע"י בחור א' קבלתי נעימות בימינו בסוגיא דמנחות ס"ה ע"ב מתקו דבריו והמה מחוכמים, והאמנם בפשיטות הענין רש"י [ד"ה אף יום] ותוס' [ד"ה מה להלן] לא פליגי כי הש"ס קאמר היקש כפול מה התם רגל, וזה אתי למעוטי כשחל יומא קמא דפסחא ביום א' ועל זה פ"י תוס' דבריהם, ועוד היקש שני מה התם תחלת הרגל ומזה ממועט כשחל יומא קמא ביום ב' כפ"י רש"י, אלא על הש"ס קשה תרתי למה לי בכל חד מינייהו סגי אבל עכ"פ רש"י ותוס' לא פליגי אלא כל א' פירש דבר א', ואולי אכתי הווי מצו הצדוקים למימה אם נראה שיארע יום א' (בפסח) [דפסח בא'] בשבת נעבר שנה או חודש כדי לשמור האביב וקצירת העומר בזמנו אחר שבת שבתוך הרגל, אך כיון דבעי בתחלת רגל א"כ אם יארע שסמוך לניסן כבר עברו השנה לצורך ועי"ז יארע פסח (ב') [בא'] בשבת ועתה אם גם יעברו אדר שני ויעשוהו משלשים יום אכתי יהיה פסח ביום ב' וגם זה אי אפשר דא"כ לא יהיה תחלת רגל, ע"כ הוצרך ש"ס לומר תחלת הרגל, ואין הכי נמי בהיקשא דתחלת הרגל לחוד הוה סגי, אלא דלאו אורחא למימר מה התם תחלת הרגל כיון דאמת הוא שהוא רגל ממש ע"כ נקיט מלתא כמו שהוא:

לחומרא הוא ועיין תוס' מ"ק ח' ע"א סוף ד"ה נפקא ל"י וכו', ולענין קושיתינו היה נ"ל דבהא פליגי, שמעתתא דספג"ה ס"ל סתם אכילה בכזית והלכה למשה מסיני דסגי בצירוף כדי אכילת פרס, ובאבר מן החי והוא הדין בכל מקום שהוא חידוש אין לך בו אלא חידושו וצריך להכניס כולו לתוך פיו, וסוגיא דזבחים ס"ל סתם אכילה בכל שהוא ואתי הלכה למשה מסיני דעכ"פ צריך לאכול בכדי אכילת פרס כזית, ובמילי דחדוש הוא סגי לכל הפחות בכל שהוא בצירוף כל היום ואפילו כזית לא הו"ל למיבעי ועכ"פ לכל הפחות הו"א דסגי לצרף המשווין אפילו כל היום, קמ"ל:

ות"ח אחד הקשה לי מש"ס נדה מ"ב ע"ב דקאמר אביי אי אמרת בית הסתרים הוה נהי במגע לא מטמא במשא מיהא מטמא, ומאי קושיא הא ג"מ כשאכלו משהוין בכדי אכילת פרס דמטעם נבלה אפילו במשא לא מטמא ומטעם טומאת בית הבליעה מצטרף בכדי אכילת פרס. ולפע"ד טעה בדמיונו, דהאי דמצטרף היינו שיפגשו זה בזה בבית הבליעה, אבל כשכבר ירד למעיו לא מצטרף לענין טומאה:

והגאון מהו' שלמה קלוגר נ"י מבראד הקשה לי זה כמו ירח ימים אהא דמפלפל ש"ס [סוכה ה' ע"ב] אי פסוק כולו לשיעורים נאמר הא הוה שיעורים וחציצין ומחיצין הלכה למשה מסיני. ומאי קושיא, הא אי לאו הלכה למשה מסיני הוה אמינא בשיעורים רובו ככולו, אבל אתי הל"מ דלא אמרינן בשיעורים רובו ככולו והטובל במ' סאה חסר קורטוב לא עלתה לו טבילה והאוכל כזית פחות כל שהוא [אינו] לוקה ואינו יוצא ידי חובת מצוה:

ולפע"ד לא שייך רובו ככולו אלא מתוך כולו, דמסנהדין ילפינן דבעינן רוב מתוך כל אבל אם לא נתועדו רק רוב סנהדין אינו כלום, וה"נ לעולם שדינן המיעוט בתר הרוב, אבל כלו בפנינו, כגון יו"ד הוה עדה לדבר שבקדושה ואם ז' מהם לא שמעו קדיש וברכו נמשך המיעוט אחר הרוב, אבל אם רק נתועדו ז' לא אמרינן דבר שבקדושה, וכבר נתעורר מזה הרב המאירי, וכן הצבור רוב שחטאו מביא המיעוט עמהם פר בהוראה, וכן לענין טומאה וטהרה בעשיית פסח, וכן חיות שמיעוט סימנים נגררים בתר רוב דנפק חיותא וכן בכל דוכתא, אבל לאכול פחות מכשיעור או לטבול בפחות מכשיעור ולימא רובו ככולו, לא שמענו.

חתם

ע ק ב

סופר

לו

הללו, ועוד ללע"ג הא צברכותי של איי היו חטים
 ככליות ועדשים כדגרי זכב וכן כל הפירות עיי מס'
 חטניות [כ"ג]. וסוף כתובות וא"כ איך יכלו לשער
 שיעורי חורה בפירות משונים הללו, עכנלע"ד לפי מה
 שדרשו חז"ל ארץ אשר אצניה צרול על ת"ת צוניה
 צרול עפ"ק לחטניות, וצרול מרמז נמי על חריפות
 והידוד שכל כדדרשיי התם צרול צרול יחד, וכ"ג
 מעולם לא ראו החכמים זית צינוני אפי"ה היו
 משערין בשכלם בכל דור ודור לפי מעשי אנשי הדור
 כמה ראוי שיהי פירות גדולים ועוצים מסתם פירות
 דעלמא ושיערו בהם [בפירות דעלמא] איסורי לאורי
 ועושי עוצרי עזרה והוא דבר נפלא. [תקל"ג *].

גם מזדים חשון עבדך אל ימשלו צי וגו', כי
 דהמע"ה למד מאחיותפל ואחז"ל [חגיגה ע"ו]:
 שאין ללמוד מרב שאינו כמלאך ה' לצאות, ור"מ למד
 מאחר, רמון מלא תוכו אכל קליפתו זרק, ע"כ התפלל
 דהע"ה שכשילמד מרב שאינו בגון, וילכו ה' מאכול
 קליפתו, והיינו מזדים חשון עבדך וניקתי מפשע רב
 ר"ת רמון — וענין זה יוצן כי כשתכתוב רמון
 צמלאו רי"ש מ"מ וי"ו כו"ן יהי תוכו אריות י"ו
 שהוא גמטריא כ"ו כשם הוי ית"ש, ועוד ידוע
 שאריות חלו המה סוד חלק שכתבת יוד יוד ויו,
 וי"ד למעלה וי"ד למטה וי"ו צמלע, והיינו תוכו
 חכל, אך קליפתו היינו שארי אריות של רמון הנ"ל
 הראשונים שהוא רמו"ן והסופיים שהוא שמו"ן,
 חשב רמון שמון עולה יחד גמטריא ע"צ שער"ס
 דוק ותשכת, שהם ע' שרים שלמעלה המסבצים כסא
 שלמעלה ועוד ניתוסף עליהם צ' עם לא ה' שהם
 כשד"ים והדום מהריצו צ' הצתים כמ"ש צמקום
 אחר (**). על מ"ש מאור עינים שעי"צ אומות יש
 והארכתו שם צענין ע' זקנים וחלוד ומידד
 שמסלימים ע"צ הנ"ל, נחזור להנ"ל שהם ע"צ
 קליפות, ואותם זרק ר"מ ותוכו הקדושה חכל ולא

להם שום רעצון כלל אך עתה שלא הלכו צכח האכילה
 מ' שנה ויענך וירעובך, ויאכילך את המן, למען
 הודיעך כי לא על הלחם לצדו יהי כי על כל מולא
 פי ה' שהוא המן שנצרה ע"י מולא פי ה' בין השמשות
 יחי האדם מאין צלי שום ימות צעולם. [תקפ"ו].
 שמלתך לא בלחם מעליך ורגלך לא בלחם זה
 ארבעים שנה וידעת עם לצבך כי כאשר
 ייסר איש את צנו ה' חלקיך מיסרך. פי הענין כי
 יש נענש ציבורין ע"י בעם וקלף ה' עליו, ויש רק
 לייסר לאהבת ה' אותו כאשר ייסר איש צנו ולא
 כמכה עבדו, וע"ז התפלל הנביא [ירמיה י'] יסרני ה'
 אך במשפט אל באפק פן תמעטני, והנה יסורי ישראל
 צמדבר היו כולם ע"ד אהבה לא ע"ד הנקמה ח"ו
 כי אותן שהן ע"ד הנקמה נעשין ע"י שדי ומחצלין
 ואותן לא שלקו צמדבר שהרי אחז"ל [צרכות ו']:
 הגי מאנו דרבנן דצלי מחופיא דידכו הגי צרכי דרבנן
 דשלוה מנייכו הוא, והנה צמדבר שמלתך לא בלחם
 מעליך ורגלך לא בלחם אי"כ ע"כ לא שלטו בהם השדי
 וע"כ כל העונשין היו ע"י מלאכי רחמים להזהירם,
 וע"כ וידעת עם לצבך כי כאשר ייסר איש את צנו
 ה' חלקיך מיסרך כנ"ל ודוק. [תקפ"ד—ג"ח].
 שמלתך לא בלחם מעליך ורגלך לא בלחם זה
 ארבעים שנה וידעת עם לצבך כי כאשר
 ייסר איש את צנו ה' חלקיך מיסרך, מוסב אלעיל
 ויאכילך המן ולא היה לריך לזה אלא ה' י
 יכול ליתן כח צחררה שהוליא ממלרים שיספיק להם
 כל מ' שנה כמו שמלתך לא בלחם מעליך, או ליתן
 כח צגופס שלא ירעצו כל מ' שנה כמו שנתן כח
 צרגלם שלא בלחם מעליך וי"ס יוס כדרך הבן המלפה
 שירעצו וילפו על המן יוס יוס כדרך הבן המלפה
 על שולחן אציו הי"כ כאשר ייסר איש את צנו וגו'.
 [תקל"ד].

**ארץ חטה ושעורה וגו' ואחז"ל לשיעורים נאמר
 ול"ע מה שצח איי הוא שיעורי חורה בפירות**

ש ע ר י ו ס ף

וכו', וכעת נלע"ד בישוב ק' הנ"ל דכשם שהיו פירותיה
 משונים לטובה כך היו גידולי האנשים ובריאות גופם באופן
 טוב ונאות והי' שיעור אכילה דידהו בינת דידהו, ואע"ג
 דאמרי' בעלמא אכלו קימעא ומתברך במיעיהם אה"ג דבעלמא
 אדם אוכל כמה זתים בנתים דידי' ואינו שבע ולהם הי' די'
 בוית דידהו ומתברך במעיו ועיי' ר"פ טרף בקלפי תוס'
 ישנים ד"ה שמגיע כפול, ובמקום אחר פרשתי וכו'. [ועי'
 בשו"ת ח"ס שם בסי' קכ"ז ד"ה נמצא האצבעות וכו' ובתשובה
 אחרת כתבתי וכו'].
 (** בשו"ת ח"ס חלק ח"מ סי' קצ"ג, ונדפס בח"ס עה"ת
 חלק רביעי בפ' בהעלתך עמ' ג' טור ב' ע"ש.

(*) עי' בשו"ת ח"ס הא"ח סוסי' ק"מ גם כן משנת תקצ"ג
 העיר כהנ"ל והניח בצ"ע, ובסי' קפ"א (משנת תק"פ) כ' מרן :
 והנה זה לי שנים רבים עמדתי על החקירה הלא ברכתן של
 ישראל היו חטים ככליות ועדשים כדגרי זהב ומסתמא כל
 הפירות ככה ועיי' כתובות קי"ב ע"א אפרסקא כאילפוס
 וקטופי כי עיגלי, וא"כ קרא ארץ חטה ושעורה וגו' דכולו
 לשיעורא נאמר והרי קרא מיירי בפירות של איי ואיך גשער
 בחוש שהיו גדולים מאד, ובלאו הכי גמי דוחק גדול לומר
 שהיה הבית דין צריכים להביא להם פירות ממדינות ובריות
 לשער בהם שיעור תורת משפט אלקי הארץ הקדושה, וגם הקרא
 אינו סובל דהרי מיירי בפירות של ארץ ישראל וברכותיה

לַיהוָה בְּתוֹדָה וּמְרוֹן לְאֱלֹהֵינוּ בְּבִנְיָן: הַמְבַסֶּה
 שָׁמַיִם בְּעָבִים הַמְכִיֵּן לְאָרֶץ מָטָר הַמְצַמִּיחַ הָרִים
 הַצֵּיר: נוֹתֵן לְבַהֲמָה לְחֶמְהָ לְבָנֵי עֵרֵב אֲשֶׁר
 יִקְרְאוּ: לֹא בַגְבוּרַת הַסּוּס יִחְפֹּץ לֹא בְשׁוֹקֵי הָאִישׁ
 יִרְצֶה: רוֹצֵה יְהוָה אֶת יִרְאָיו אֶת הַמְיֻחָלִים לְחֶסֶדּוֹ:
 שֹׁבְחֵי יְרוּשָׁלַיִם אֶת יְהוָה הֵלְלֵי אֱלֹהֵיךָ צִיּוֹן: בִּי
 חֹזֵק בְּרִיחֵי שְׁעָרֶיךָ בִּירֵךְ בְּנֵיךָ בְּקַרְבֶּךָ: הַשֵּׁם
 גְּבוּרָתְךָ שְׁלוֹם הַלֵּב חַטִּים יִשְׁבִּיעֶךָ: הַשְׁלַח אִמְרָתוֹ
 אֶרֶץ עַד מֵהָרָה יְרוּיֵן דְּבָרוֹ: הִנֵּיתָן שְׁלֵג בַּצֶּמֶר
 כְּפֹזַר כְּאֶפֶר יִפְזֹר: מִשְׁלֵיךְ קָרְחוֹ כְּפֶתִים לְפָנֵי
 קָרְתוֹ מִי יַעֲמֹד: יִשְׁלַח דְּבָרוֹ וַיִּמָּסֶם יֵשֵׁב רוּחוֹ וַיִּלֹּו
 מַיִם: מִגִּיד דְּבָרָיו לִיעֲקֹב חֲקוּן וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל:
 לֹא עָשָׂה בֶן לְכָל גּוֹי וּמִשְׁפָּטִים בִּלְ יַדְעוּם הֵלְלוּהָ:

מגיד דבריו ליעקב חקוּן וגו' ומשפטים בל ידעום. מעשה באונקלוס הגר בן אחותו של אדריוס קיסר
 שציקש להתגייר, והיה מתיירא מדודו... הלך לארץ ישראל וצקש מהחכמים ללמוד תורה קודם שימול, אמרו לו אין
 דברי תורה מתקיימין אלא בנימול, הלך ומל ולמד תורה הרבה... הלך אלל אדריוס דודו... אמר לו למה עשית כן אמר
 לו שציקשתי ללמוד תורה, אמר לו היה לך ללמוד תורה ולא למול, אמר לו אין יכולת ללמוד בלא מילה, שנאמר מגיד
 דבריו ליעקב חקוּן ומשפטי ישראל, למי שהוא מהול כיעקב (שולד מהול), וכמיז לא עשה כן לכל גוי ומשפטים ב"ל
 ידעום, ב"ל, אין יכולין ללמוד תורה שמתחלת בב' ומסיימת בלמ"ד לעיני כל ישראל (דעת זקנים משפטים בשם הגמרא).
 • דבאמת מילה ותורה שייכים להדדי, וכמ"ש בעוללות אפרים שמילה חיונית היא סבה למילה פנימית מערלת לב,
 כשימול ערלת לבו אז יהיו הדרי לבו פתוחים להצין ולהשכיל עיי"ש, א"כ מילה מצוה למילת הלב להצין ולהשכיל בתורה
 ומלוות (שו"ת רע"א קמא סי' ת"צ).

ליום חמישי:

בדומי שיר שבו נזכרו מימי צעלי חיים, ויש בזה פלאים מפני החילוק שבמיניהם ותנועתם מעלמם ופלאים אחרים שיש בצעלי חיים, אומר הרנינו לאלהים עזונו, לפי שצטעה שרואין אותם משצחים הצורא ומגדלים אותו (רש"י).

היום, יום חמישי בשבת, שבו היו הלויים אומרים בבית המקדש:
 למנצח על הגתית לאסף: הרנינו לאלהים עזונו הריעו לאלהי
 יעקב: שאז זמרה ותנו תף פנור נעים עם נבל: תקעו
 בחרש שופר בכסה ליום חגנו: כי חק לישראל הוא משפט
 לאלהי יעקב: עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים שפת
 לא ידעתי אשמע: הסורותי מסבל שכמו פפיו מהוד תעברנה:
 בערה קראת ואחלצה אענה בסתר רעם אבחה על מי מריבה
 סלה: שמע עמי ואעידה בק ישראל אם תשמע לי: לא יהיה בק
 אל זר ולא תשתחוה לאל נכר: אנכי יהוה אלהיך המעלה מארץ
 מצרים הרחב פיך ואמלאהו: ולא שמע עמי לקולי וישאל לא
 אבה לי: ואשליחהו בשרירות לבם ילכו במועצותיהם: לו עמי
 שמע לי ישראל ברחמי יחלבו: **במעט אויביהם אבניע ועל**
צריהם אשיב ידי: משנאי יהוה יכחשו לו ויהי עתם לעולם:
ויאבילהו מחלב חטה ומצור דבש אשביעה:
 חושיענו

ליום ששי:

בששי צו נטלם מעשה צראשית, ונצרא האדם גם כן שמצין גדולת הצורא יתעלה, אומר ה' מלך גאות לצב (רש"י).
 היום, יום ששי בשבת, שבו היו הלויים אומרים בבית המקדש:
 יהוה מלך גאות לבש לבש יהוה עז התאזר אף תפון תבל כל
 תמוט: נבון בסאך מאז מעולם אתה: נשאו נחרות יהוה
 נשאו נחרות קולם ישאו נחרות דבם: מקלות מים רבים אדירים
 משברי ים אדיר במרום יהוה: עדתיה נאמנו מאד לביתך נאזה
 קדש יהוה לארץ ימים:
 חושיענו

פרשת שלח לך

אור ליום שבת כ"ג לסיון.

ענין המרגלים

שואל בענין המרגלים: שהרי מלשון התורה נראה כי הקב"ה הוא אשר ציוה לשלחם? ועוד, משמע מדברי משה שאם הארץ אינה שמינה שלא יכנסו שמה? ועוד משמע מדברי משה שהכניס ספק בליבם? ועוד, הרי המרגלים לא אמרו דבר רע? והענין הוא כי לאחר שישראל ניסו את ה' כמה פעמים, נגזר עליהם שלא יכנסו לארץ כלל, אבל הקב"ב ברוב רחמיו חיפש דרך להגביר בהם הרצון להכנס לארץ ומכח רצון זה יוכל לבטל הגזירה. ולכן משה אמר מה שאמר, ומשום כך שלחו את החכמים והטובים שבהם. אך הם נכשלו.

ה' עמך וגו' והנה בפרשתא דא איכא למידק אמאי איכתיב "שלח לך אנשים" דמחזי כתפקידתא דקב"ה כמצות הקב"ה הוא ולא אתערותא התעוררות דישראל, ואילו במשנה תורה כתיב "ותקרבו אלי כלכם" וכו'? ותו, אמאי הוה צריך לאללא ארעא לרגל את האדמה כגוונא כמו דסדר להו משה רבינו ע"ה "השמנה היא אם רזה" וכו' דמשמע דאי לא הות שמנה ולא טובה לא הוה סלקין לא היו עולים לה? ותו, דהוה מחזי היה נראה דעייל משה רבינו ע"ה טעותא בלבהון שמשה הכניס טעות בליבם דלא להמנו שלא האמינו לקב"ה דאבטח להו שהבטיח להם "אעלה אתכם מעוני מצרים אל ארץ טובה" וגו' ואיהו אמר להו "השמנה היא אם רזה"? ותו, איכא למידק אמאי איענשו מאלליה למה נענשו המרגלים דהא בשבחא דארץ ישראל אשתעו דאמרו "וגם זבת חלב ודבש היא" וגו'? ומאי דאמרו "עז העם והערים בצורות" וגו' הא טפי מהכי יותר מזה אמר משה לישראל במשנה תורה? וא"ת משום ביש דאפיקו שהוציאו שם רע, דהיינו מה דאמור "ארץ אוכלת יושביה היא" – קשה, דא"כ מאי הוה דאמר כלב "עלה נעלה וירשנו אותה" הא מרגלים לא אכחשו האי לא הכחישו זאת ומחזי ונראית טענת כלב עם טענתייהו כעין טענו חיטים והודה לו בשעורים?

אבל ברירו דמילתא כמא דאימא ובהכי יתחייבון כמה ספיקי דאקשו המפרשים. הלא לך למינדע דישראל משום דנסיאו כמה נסיוני קמיה דקב"ה לפי שניסו כמה נסיונות לפני קב"ה אתחייבו דלא למיעל בארעא נתחייבו שלא להכנס בארץ, אלא דבסגיאיות מרוב רחמוי וחסדוי אעיל בליבהון הכניס בליבם דיתבעון שיבקשו למשלח גוברין לאללא ית ארעא לשלוח אנשים לרגל את הארץ. ואי הוה זכאן בהווא שליחותא כדקא יאות ואם היו זוכים באותה שליחות, הוה מעייל להו לארעא בההו זכו היה מכניסם באותה זכות ובתר הכי הוה מתפרע מינייהו

חובייהו קדמאי ורק אח"כ היה נפרע מחטאיהם זעיר זעיר מעט מעט.

על המרגלים

וכדי למרמז דקב"ה איהו עייל בליבייהו למתבע האי שאלתא וכדי לרמוז שהקב"ה הכניס בליבם בקשה זו, משום הכי לא כתב קרא הכא דקרבו אליו כולם כדכתב ב"משנה תורה". ופקיד דישלח כל נשיא בהם כלומר, כל רברבי חכימאי די בהון גדולי החכמים שבהם, ויהושע יוכיח כי הוה רבא באורייתא. ודוגמת כן הוה כולהו וכך היו כולם. ומש"ה לא פקיד דישלח נשיאים דחנוכת המזבח והטעם שלא שלח את הנשיאים מחנוכת המזבח משום דחשש דילמא יתגאה ליביהון עליהון שמא יתגאה ליבם עליהם וימעלון בשלחותהון וימעלו בשליחותם.

ואמר להון משה דיחזון "השמנה היא" וגו' משום דידיע דודאי היא שמנה וטובה ויש בה עץ. ורמז רמיז לון דיספרון בשבחא כי היכי דיקספון כדי שירצו ישראל למיעל לה להכנס אליה ועל ידי כך יזכון.

ואינון אתו והם באו ואמרו ודאי לא אדכר הזכיר משה אלא מילי דידיע דברים שהוא ידע דאיהי משבחא להון שהארץ משובחת בהם, אבל מילי גנאי דבה אבל דברי גנאי שיש בה לא אדכר יתהון לנא לא הזכיר אותם לנו. והא ודאי כל מה דאדכר שהזכיר לטיבותא איהו לטוב הוא בה דהא "זבת חלב ודבש היא" וגו'. אבל אית בה חדא לריעותא אבל יש בה דבר אחד רע דלא אדכרה משה שלא הזכיר משה והיא "אוכלת יושביה היא" ולא מתקיימין בה אלא אינשין תקיפין במזגיהון ולא חיים שם רק אנשים חזקים במזגם. והיינו דאמרו "כי עז העם היושב בארץ" כלומר, אבל אינשין רכיכין כוותיכו אנשים רכים כמוכם לא תיכלו לאתקיימא בה לא יכולים להתקיים בה יומא חד, דארץ אוכלת יושביה הרכים כמותכם היא.

מסביר את תשובת כלב.

ואהדר להו כלב והשיב להם כלב "עלה נעלה וירשנו אותה" כלומר, אי אפשר שתאכל אותנו כיון דקב"ה יהיב יתה לנא הקב"ה נתן אותה לנו ודאי אדעתא דנתקיים בה יהיב יתה לנא על דעת שכן נתקיים בה נתן לנו. וז"ש "וירשנו אותה ואתם אל תראו את עם הארץ". אע"ג דאין מקרא יוצא מידי פשוטו ו"תראו" לשון "יראה" הוא, מכל מקום הא איכא למדרשיה מלשון "ראיה". והכי קאמר: לא תיחזון לעם הארץ אל תראו עצמכם כעם הארץ, כלומר כחלשים דאנן תקיפין מניהון לפי שאנו חזקים מהם, ראיה וההוכחה לכך היא "כי לחמנו הם" כלומר, דאינון מסורין בידנא שהרי הם מסורים בידינו, וידיע דהניזון איהו תקיף ממילתא דאיהו מזון ליה וידוע שהניזון, כלומר מי שאוכל את המזון, חזק יותר מהדבר שהוא מזון לו, כלומר מהמזון עצמו, דהא הניזון מעכל למזון. וכיון דלחמינו הם, אע"ג דלהו תקיפין שהם חזקים אנן תקיפין מניהון אנו חזקים מהם בודאי.

ועוד דמאי דאמריתו שמה שאמרתם דאינון תקיפין, לאו קושטא איהו אין זו אמת דהא השתא "סר צילם" כלומר, עדא תוקפיהון השלך את חזקם ואפילו הכי מתקיימי בארעא מתקיימים בארץ ואין הארץ אוכלתן. וא"כ אין ארץ זו אוכלת

אונקלוס

שמות י בא

רנא

לִיהוּה אֱלֹהֵיכֶם וַיִּסַּר מֵעַלְי רַק אֶת־הַמּוֹת
הַזֶּה: יֵה וַיֵּצֵא מֵעַם פְּרַעֲה וַיַּעֲתֵר אֶל־יְהוָה:
יֵש וַיַּהֲפֹךְ יְהוָה רוּחַיִם חֲזָק מְאֹד וַיִּשְׂא
אֶת־הָאָרֶבָה וַיִּתְקַעְהוּ יַמָּה סוּף לֹא נִשְׂאָר
אֶרֶבָה אֶחָד בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם: כ וַיַּחֲזֹק יְהוָה
אֶת־לֵב פְּרַעֲה וְלֹא שָׁלַח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ
כא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטָּה יַדְךָ
עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּמַּשׁ
חֹשֶׁךְ: כב וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי
חֹשֶׁךְ־אֲפֹלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁלֹשֶׁת יָמִים:
כג לֹא־רָאוּ אִישׁ אֶת־אֲחִיו וְלֹא־קָמוּ אִישׁ
מִתַּחַתוֹ שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְלֹכַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אֹזֶר בְּמוֹשְׁבֹתָם: שְׁלִישִׁי

וַצִּלוּ קָדָם יְיָ אֱלֹהֵינוּ וַיַּעֲדֵי מִנֵּי
לְחֹד יֵת מוֹתָא הַדִּין: יֵה וַנִּפְק
מִלּוֹת פְּרַעֲה וַצִּלֵי קָדָם יְיָ:
יֵש וַהֲפֹךְ יְיָ רוּחַ מֵעַרְבָא תְּקִיף
לְחַדָּא וַנִּטַּל יֵת גּוּבָא וַרְמָהּ
לְיַמָּא דְסוּף לֹא אֶשְׁתָּאָר גּוּבָא חַד
בְּכָל תְּחוּם מִצְרַיִם: כ וַתִּתְקַף יְיָ יֵת
לְבָא דְפְרַעֲה וְלֹא שְׁלַח יֵת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: כא וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה
אַרְיִם יַדְךָ עַל צִית שְׁמַיָּא וַיְהִי
חֹשׁוּכָא עַל אֶרְעָא דְמִצְרַיִם בְּתוֹר
דִּיעֲדֵי קָבַל לִילְיָא: כב וַאֲרִים
מֹשֶׁה יֵת יָדָה עַל צִית שְׁמַיָּא
וַהוּה חֹשׁוּךְ קָבַל בְּכָל אֶרְעָא
דְמִצְרַיִם תְּלַתָּא יוֹמִין: כג לֹא חָזוּ
גְבַר יֵת אֲחוּהִי וְלֹא קָמוּ אֲנָשׁ
מִתַּחַתוֹתָהּ תְּלַתָּא יוֹמִין וְלֹכַל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל הָוָה נְהוּרָא בְּמוֹתְבְּנֵיהוֹן:

רש"י

אין הדבור מיושב על הוי"ו של 'וימש', לפי שהוא כתוב אחר
'ויהי חשך' (דברים כח טו), שהיה כפול ומכופל ועצ עד שהיה צו ממש
(פנחסא ואלא יד): (כב) ויהי חושך אפילה וגו' שלשת
ימים וגו'. חשך של אופל שלא ראו איש את אחיו אומן שלשת
ימים, ועוד שלשת ימים אחרים חשך מוכפל על זה, שלא קמו
איש ממחמיו, יושב אין יכול לעמוד ועומד אין יכול לישב.
ולמה הביא עליהם חשך, שהיו בישראל צלותו הדור רשעים
שלא היו רוצים ללאת, ומתו בשלשת ימי אפלה, כדי שלא
יראו מצרים במפלגתם ויאמרו אף הם לוקין כמותו, ועוד,
שחפשו ישראל וראו את כליהם, וכשיצאו והיו שואלין מהן
והיו אומרים אין בידינו כלום, אומר לו אני ראיתיו צביתך
ובמקום פלוני הוא (שמו"ר יד א): שלשת ימים. שלוש של
ימים" טרְיַיִנִּיאָ בלע"ז, וכן שבעת ימים בכל מקום
ש"יטיינִיאָ של ימים:

(ט) רוח ים. רוח מערבי: ימה סוף. אומר אני שים סוף
היה מקצתו צמערב כנגד כל רוח דרומית, וגם צמזמחה של
ארץ ישראל, לפיכך רוח ים תקעו לארצה צימה סוף כנגדו.
וכן מצינו לענין תחומין שהוא פונה לזר מזרח, שנאמר (להלן
כג ט) מים סוף ועד ים פלשתיים, ממזרח למערב, שים
פלשתיים צמערב היה, שנאמר צלשתיים (פנייה ב ה) יִשְׂרָאֵל קָבַל
הַיָּם גוֹי פְּתִימִים: לֹא נִשְׂאָר אֶרֶבָה אֶחָד. אף המלוחים
שמלחו מהם" (שמו"ר יג ט): (כא) וימש חושך. ויחשך עליהם
חשך יותר מחשכו של לילה, חשך של לילה יאמיש ויחשך
עוד: וימש. כמו ויאמש", יש לנו תיבות הרבה חסרות
אל"ף, לפי שאין הצרת האל"ף ניכרת כל כך אין הכתוב
מקפיד על חסרונה, כגון לֹא יָהֵל עָם עֲרָבִי (ישעיה יג ט) כמו
לֹא יָהֵל, לֹא יָטָה אֵהָלוּ, וכן וַפְּתַרְנִי טִיל (שמואל ב' כב ט) כמו
וַפְּתַרְנִי. ואונקלוס תרגם לשון הסרה, כמו לֹא יָמַשׁ (להלן יג
כ), פְּתַר דִּיעֲדֵי קָבַל לִילְיָא, כשיגיע סמוך לאור היום. אצל

שפתי חכמים הקצר

היה מתחילה חושך לבד ולבסוף חושך מוכפל שלא קמו וכו', על זה
פירש שמתחילה לא רצה לשנות הטבע כל כך, כי היה די בחושך
המורגל שלא יראו במפלתן של רשעי ישראל, ולסוף שלשה ימים שמתו
כולם, הביא עליהם חושך מוכפל שלא יוכלו לעמוד, כדי שישראל ילכו
לבתייהם ויראו כליהם ולא יוכלו למחות. ואין להקשות למה הוצרך לכל
זה, הא כתיב (להלן יג א) 'וזה נתן את חן העם בעיני מצרים, ויש לומר
דבזה נתן להם חן, לפי שראו המצרים שהיה ביכלתם ליקח את כל אשר
להם בימי החושך ולא לקחו, נשאו חן בעיניהם והשאלום בעל כרחם
(מהרש"ל). יח. דקשה לרש"י למה לא כתיב 'שלשה ימים', ד'שלשת'

יג. מדכתיב 'וישא את הארבה', למה לי 'לא נשאר' וגו', לכן פירש אף
המלוחים וכו' (מנח"ט). אב"ג גבי ערוב לא הוצרך לגלות שלא נשאר
אף המלוחים, דכיון שהיו חיות טורפות לא היו צדין אותם מפחד
(רא"ם). יד. רצונו לומר כמו 'אמש', דהיינו לילה, דעל יום שעבר
אומרים אתמול ועל לילה שעבר אומרים אמש (מנח"ט עפ"י רא"ם).
טו. אחר שהסיר חושך של לילה והתחיל היום, באותו זמן התחיל אותו
חושך (מנח"ט). טז. כי הוא"ו של 'וימש' משמע שהוא מחובר אל 'ויהי
חושך', והיה החושך קודם ואחר כך 'וימש חושך', ולפי תרגום אונקלוס
היה 'וימש חושך' קודם 'ויהי חושך' (גו"א). יז. דקשה לרש"י למה

תורת

פרישה בחוקתי

משה

ל' וצטתה צלח"ה כל איש שוהה בציתו והוי ספיר לצרכה
אצל צליל ד' אע"ג דמייירי צעושין רלוכו ו"ו כיון דהולכין
אז בני אדם אינו סיוון צרכה מושא"כ צפ' והא"ס דמייירי
צאין עושין (צרכות דף ל"ה ע"צ) אז גם לילי ד' סליעת
העזיקין לכן נקטו רש"י רק לילי סצחות ועפ"ז יש לפרש
דהאי צעתס דקאי על חלילים דסוף פרשה צהר והס
העזיקין ואפי' צעתס יהיו לצרכה צצתה צלילה :

ונתתי גשמיים צעתס צלילי סצחות, אמרתי צהספד
הכז המואה"ג ומהור"ר שמואל כאלים זל"ל אצ"ד
דק"ק יערגן ציוס קילוקו דאחז"ל צווס' וועד קטן מוסת
חוטטים עד ס' הוה כרת דשני והא דלח השיצ לי' מוסס
כצודו דשמואל הרמתי שנת צן כ"צ ול"ע ונו"כ וכי מושח
פנים יש צצצ' עוד סס כרת דיומא ויתה חטופה ור"ה
וות הכי והווי דלגי רצק ומוסיק הכ"ו היכי דלח הגיע
לגצרות והנה הלדיק הזה וות צן כ"ח סכה וחלילה להרהר
אצל אפרס צעוה"י הנה אדה"ר כצרה צע"ס שיכסס לשצת
ויד. וצמטאו כגרס צע"ס ולא זכה לשצת היותו כן יומי
סנותינו צהס סצעים סכה ווסהגיע סנת חוטטים עד ס'
הוא ע"ס ווס' עד ע' הוא סצת ווע' עד פ' הוא יומי
הגצרות הס יוצל הגדול סמויני עלרת או סצעות ויה"כ
צקול ציכה הנה ווי שנת מוסת כ' עד ס' הוא ככרת
וועוה"ז וגורס צע"ס ולא זכה לשצת כגירושין של אדה"ר
אך זהו צתס עולם שעיקר יציחתו צעוה"ז ויליחתו מוטו
הוא גירושין ומוקוס מוטצו אך שמואל הרמתי עיקרו
צעוה"צ ואיכו יליח צעוה"ז ומיתחו הוא חיו כאלה"ר
סכצרה צע"ס לככוס לשצת ויד והיינו שמואל הרמתי הלז
סלנו עוסקים צו והנה יש וות ונתייסר איזה יומי כדי
סיקורים ישלינו כונו קוסי השיעצוד הסלים כך הסיקורין
מוסלינוין שיהי' כצן גצרות אך חס הגיע לגצרות צאנת
ח"כ לוח לו להתיסר הרי חטיפה היא כשיקה וכס"כ חס
צומטיו הטוטים הגיע לגצרות הרי וניתחו כשיקה צע"ס
לככוס לשצת והיינו ונתחייס צלילי סצצתחוך (צקוף) ס'
סכה כדי לככס לשצת ויד ונתנה הארץ ויה שחתה מוציל
לה וקוצרו צארץ אינו אלא שעץ הלדיק יתן פרוי לעוה"צ
סס ילוחו קרני הודו והדכו :

ועין השדה יתן פרוי פירש"י אפי' אילכי קרק יעשו
פירות הארכתי לפרש ו' תניתין כל העוסק צתורה
לשמה זוכה לדצרים הרצה ר"ל הלוגידיס העוסקים לשמה
צעיון ומופלפלים צהלכה ולצקוף נלחו דצריהס ו"ו הקצ"ה
כוחסס לזכרון לוען לא יהי' יגיעסס לריק וסעל זה כאוור
סנים שעוסקים צתורה אז כצרו יראי ד' איש אל רעהו
ויקסס ה' ויסמע ויכס צספר זכרון לפכיו להצרותח הוא
שאפילו אוחו סעעה יזכרו דצרוי צספר חייס למועלה
והיינו זוכה לדצרים הרצה שאפי' הדצרים שאיכס לודקים

זוכה צהס והיינו חס בחוקתי חלכו סתהיו עמלים צתורה
אז ועץ השדה אילן קרק יתן פרוי שאפי' הסרק שאין פרוי
לודק ו"ו יתן פרוי, חונס הקדים חחלה ונתנה הארץ
יצולה ויה שחתה מוציל לה והיינו ליגמר איכס והדר ליסצר
ויה שחוציל פי' סלמוד מדצרי הרשטונים יהי' גוויורוח"כ יסציר
צפלפול ואז ועץ השדה יתן פרוי וסשיג לכס דיס חצווחה
הכל לריכיס לוורי חיעח צרכות ק"ד ע"א היינו להכניס
לקיוס ויה סלמוד מרצותיו הוא יסיג הצליר להוליא יין הסכל
ולחמש חידושים עוטים וישריס וחא"כ כי כסכלה צליר יהי'
זה המוחדס זרע להוליא לחח חדש על העצור וכל יוס ויוס
יציע אוור ולצקוף ונתתי סלוס צארץ סלוס צתורה יסכרו
הקליפו' והדעות כספדות ויהי' הלכות צכורות וחרצ סלפלפול
כונסאחז"ל סצת ק"ג ע"א עלפסוק הגור חרצך על יך גצור אוחו
לא העצור צארלס והקדים וסכצתס ואין מוסריד כי כתיב
איס חרצו על יריכו וופחד צלילות איס וולמוד פלפול
וופחד הלרות סלא יצואו חלילה וסשכח חתורה ויהי' כח
להחזיר צפלפול ע"ס (גמרח סוורה ג' וחות הלכות
כסחכחו ציוי אצלו סל מוסה וכוון החזיון עכילאל צן קכו
צפלפולו) אצל צעולס התיקון אי"ה הצטיח וסשצתי סי' רעה
מן הארץ הסצרות הכספדות וסכצתס ואין מוסריד ווגזירות
ופחד צלילות ע"כ אין לוכך עוד לחרצ סל פלפול אעפ"י
סצזה"ז החרצ סל פלפול הזה מוסיס סלוס ו"ו לע"ל
החרצ סל סלוס הלז לא העצור צארלכס ואכלחס יסן
כוסן כי לעולס דצרי הרשטונים סוועין וחס סנווע ציסן
חשמע צחדס (סוכה דף ו"ו ע"צ) ואז תוכה לחדס חדסיס
ויסן ופכי חדס תוליאו סלכה כצתראי סשעונו דצרי
הרשטונים וחסצור מוטת עלכס ואולך אחכס קומומיות
קוומה סל אדה"ר כי ו"ע טעמיס מונח וו"ע טעמיס
עסור גמטרי' ודגלו (כאיתח צמוד"ר סיר הסירים) ואחר
חטח סל אדה"ר כחערצו הטוח וסעסור עץ הדעת עוז
ורע (כמוצור צוזהר) וע"כ לריך צירור [ופלפול] (וצלצל)
אצל לע"ל ואסצור מוט"ח עולכס אותס ו"ע פעמיס אסצור
ואפרידס זה מוזה ויהי' סלכה צכורה כונו קודס חטח
ואולך אחכס קומומיות צקוומה סל אדה"ר :

והשיג לכס דיס חת צליר וצליר יסיג חת זרע ואכלחס
לחונסס לסוצע ויסצתס לצטח עליה יש לפרש
הלז לפעמיס ריצוי ספע הוואכליס אינו עוז לאדם כי
עי"ז אוכל וואכליס דסנים ומוחוקיס צכרויס חצוקיס
הרצה מוכדי סצעו מואוד והוא מוסיק צאנת לצריחח הגוף
מואוד הלז חנו כוחיס כי רוצח דרוצח הענייס צריחיס
וצעלי כח ורוצ העסירים חשוסי כח וחולחיס רח"ל מוכז
חכילתס וחענוגתס אך הקצ"ה יתן לעס חציבו יסרלל כח
חמעפור הגס סיהח הרצה צספע לא יאכלו רק לחס לסצע
וזה וסשיג לכס דיס חת צליר וצליר יסיג חת זרע צכל